

8 клас

Поширені й непоширені однорідні члени речення. Сміслові відношення між однорідними членами речення

Стрембицька Л.А.

Мета

Ознайомитися з ознаками однорідних членів речення; типами зв'язку між однорідними членами речення.

Розвивати вміння знаходити речення з однорідними членами; визначати смислові відношення між однорідними членами речення; правильно інтонувати речення з однорідними членами.

Зробіть синтаксичний розбір речення.

Будь сміливим не язиком, а ділом.

Зробіть синтаксичний розбір речення.

Будь сміливим не язиком, а
ділом.

(Речення просте, односкладне, узагальнено-особове, повне, поширене, розповідне, неокличне, ускладнене однорідними додатками)

Ознаки
однорідності

Однорідними називають такі члени речення, які рівноправні між собою, стосуються одного й того самого члена речення, виконують однакову синтаксичну функцію, відповідають на те саме питання.

Однорідними можуть бути різні члени речення.

НАПРИКЛАД:

що робив?

І соловейко на калині то щебетав, то затихав (Т. Шевченко).

Схематично однорідні члени в цьому реченні можна показати так: *то О, то О* (*О* – однорідний член речення).

Однорідні члени речення бувають **непоширені** (не мають залежних слів) і **поширені** (мають свої залежні слова).

ПОРІВНЯЙМО:

Пригощали яблуками та свіжим медом.

непошир.

пошир.

Непоширені,
поширені

Кілька рядів
у реченні

У реченні може бути як один, так і кілька рядів однорідних членів. **НАПРИКЛАД:**

де? чим?

Справа і ліва віяло свіжістю і ароматом води (Ю. Смолич).

1-й ряд

2-й ряд

Типи
зв'язку

Для зв'язку однорідних членів речення використовуємо сполучники **сурядності** та **інтонацію** або лише інтонацію.

ЗВ'ЯЗОК МІЖ ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ РЕЧЕННЯ

Типи та засоби зв'язку	Приклади, схеми
Сполучниковий (сполучники та інтонація)	<i>Відшелестіли лебеді і трави</i> (Л. Овдієнко). <i>О і О</i>
Безсполучниковий (лише інтонація)	<i>Повітря було чисте, прозоре</i> (Панас Мирний). <i>О, О</i>
Змішаний (поєднано сполучниковий і безсполучниковий зв'язок)	<i>Пролітають над ними віки, лихоліття і хмарки</i> (Л. Костенко). <i>О, О і О</i>

**Смислові
відношення**

Смислові відношення між однорідними членами речення виражаємо **сполучниками сурядності** (єднальними, протиставними, розділовими) або без них.

**СМИСЛОВІ ВІДНОШЕННЯ МІЖ ОДНОРІДНИМИ
ЧЛЕНАМИ РЕЧЕННЯ**

Відношення	Сполучники	Приклад
Єднальні	<i>і (й), та (у значенні і), ні... ні, ані... ані, як... так і, не тільки... а й та ін.</i>	<i>Така тиха, зоряна і ясна ніч.</i>
Протиставні	<i>а, але, та (у значенні але), проте, зате, однак, хоч (хоча)</i>	<i>Лине сумна, зате рідна пісня.</i>
Розділові	<i>або, чи, або... або, чи... чи, то... то, не то... не то, чи то... чи то, хоч... хоч</i>	<i>Дош то зашумить, то стихне, як пісня.</i>

Інтонація

Однорідні члени речення вимовляємо з **перелічувальною** інтонацією, на кожний із них падає логічний наголос. Якщо сполучника немає або його повторюємо, то між однорідними членами речення робимо **паузу**.

Неоднорідні

Не є однорідними членами:

- повторювані слова: *Плавай, плавай, лебедонько, по синьому морю...* (Т. Шевченко);
- два однакових чи подібних слова, об'єднаних часткою *не* або *так*: *дивишся не надивишся; їсти так їсти*;
- фразеологізми (усталені вислови) з повторюваним сполучником: *і сміх і гріх; ні світ ні зоря*;
- однакові за формою дієслова, що означають ускладнену дію: *піду подивлюся*.

Вправа 213

О. Роден.
Собор (Франція)

Я люблю людські руки. Вони мені здаються живими додатками до людського розуму. Руки мені розповідають про труд і людське горе. Я бачу творчі пальці – тремтячі й нервові. Руки жорстокі чи хижацькі, руки працьовиті чи ледарські, руки чоловіка чи жінки!

Найбільше мені до вподоби руки творців. Перо і пензель, ніж і сокира, талановитий молоток! Чи знаєте ви, що рука, яка вас тримає, передає через вас вогонь життя?

Я люблю її – вічну людську руку, незвичайний символ, і розумію велич тої хвилини, коли друг дає руку другові. Цим він передає самого себе, своє серце й розум, дихання дітей. Дві людських руки вкупі – це кільце, за яке, ухопившись, можна зрушити землю (Ю. Яновський).

II. Визначте однорідні члени речення. Яких слів вони стосуються та на які питання відповідають? Які з однорідних членів речення поширені?

III. Визначте тип зв'язку та смислові відношення між однорідними членами в реченнях першого абзацу.

Руки мені розповідають (про що?) про труд і
людське горе. Я бачу творчі пальці (які?) –
тремтячі й нервові. Руки (які є?) жорстокі чи
хижацькі, руки (які є?) працьовиті чи
ледарські, руки (які є?) чоловіка чи жінки!

Цим він передає (кого? що?) самого себе,
своє серце й розум, дихання дітей.

- Спишіть речення, підкресліть однорідні члени речення відповідно до їх синтаксичної ролі; складіть схеми і вкажіть тип зв'язку.
- Любив дід гарну бесіду й добре слово.
- Земля на тих полях була чиста, чорна і сита.
- Парк прикрашають статуї, фонтани, альтанки.
- Ось засиніла на небосхилі попруга, чи ліс, чи гори.

- Любив дід гарну бесіду й добре слово. О й О. (сполучниковий)
- Земля на тих полях була чиста, чорна і сита. О, О і О. (змішаний)
- Парк прикрашають статуї, фонтани, альтанки. О, О, О. (безсполучниковий)
- Ось засиніла на небосхилі попруга, чи ліс, чи гори. О, чи О, чи О. (сполучниковий)
- **Визначте смислові відношення у кожному з речень; поширені чи непоширені однорідні члени речення.**

Незакінчене речення

Однорідні члени речення – це...

Однорідними можуть бути ...

Поширені однорідні члени – це ...

Між однорідними членами може бути такий зв'язок: ...

Смислові відношення між однорідними членами може бути ...

Домашнє завдання

**Опрацювати параграф 27,
повторити головні й другорядні
члени речення; виконати вправу
7, стор.101**

